

Den svenska bananre

Marc Wallenbergs självmord 1971 blev en symbolisk slutpunkt på Sveriges långa period av stabil tillväxt och välstånd. Det hävdar den amerikanske författaren Jerry Hagstrom i en nytkommen bok om svenskt näringsliv.

Aven om Wallenbergs död inte hade någon större effekt på den svenska ekonomin eller på lönsamheten i Wallenbergarnas affärsimperium betydde den tragiska händelsen att Sveriges långa tradition av stabil tillväxt och välstånd avslutades, skriver Jerry Hagstrom. Han är amerikansk författare och journalist och har skrivit en intressant bok om svenskt näringsliv och det unika samarbetet mellan storföretagen och politikerna: *To be, not to be seen. The mystery of Swedish business.*

Marc Wallenberg

Jerry Hagstrom beskriver grundligt den svenska politiska och ekonomiska utvecklingen från 1721 och framåt på ett lysande sätt. Dessutom ger han en historisk tillbakablick, som innefattar alla de större svenska bolagen, som i dag är börsnoterade i Sverige och utomlands.

Storhetstiden slutade 1932

Den svenska storhetstiden för företagen upphörde när den socialdemokratiska eran inleddes 1932, enligt Hagstrom. Sverige blev då ett land där man hellre beskattade de rika än lät befolkningen sträva efter att själv bli rik.

Aven om socialdemokraterna tolererade storföretagen har de aldrig varit förstuga i vare sig kapitalismen eller entreprenörerna och småföretagarna som försöker att bli större. Det var därför en enda familj, Wallenbergarna, till slut kunde kontrollera 40 procent av värdet på den svenska börsen. I inget annat land har en

"1932 blev Sverige ett land där man hellre beskattade de rika än lät befolkningen sträva efter att själv bli rik"

Näringsliv

To be, not to be seen. The mystery of Swedish business

Jerry Hagstrom

The George Washington University, School of Business and Public Management, 2001

enda familj haft och har lika stor ekonomisk makt. Hagstrom är också förvånad över de besynnerligt starka banden mellan banker och företag i Sverige, som man inte hittar på samma sätt i andra länder.

Han jämför därför Sverige med en latinamerikansk bananrepublik, förutom det faktum att Sverige samtidigt kan visa upp ett socialt ansvarstagande. I boken hävdar författaren att själva problemet inte är att Wallenbergarna kontrollerar så många bolag, utan att så få nya företag har vuxit sig stora efter 1932. Bara Tetra Pak och Ikea har kunnat växa sig stora och starka. I bägge dessa företag ligger ägandet utanför Sverige.

Efter andra världskriget var Sverige också det enda landet i Europa som hade en oskadad industri. Många kritiker hävdar också att Sverige skodde sig på kriget dubbeltt upp. Först genom att leverera varor till Tyskland under kriget.

Sverige levererade så mycket som 11 miljoner ton järn per år av de 15 miljoner ton järn som tyskarna behövde under andra världskriget. Sedan fick Sverige också den unika möjligheten att med sin helt oskadade industri hjälpa till med återuppbyggnaden av Europa efter kriget.

När tändstickskongen Ivar Kreuger lämnade scenen, ökade Wallenbergarna sin makt.

Under 1950- och 60-talen och i början av 1970-talet var det därför full fart på den svenska produktionen och Sverige kunde uppvisa en utveckling som saknade motstycke i resten av världen. Under denna blomstrande period brukade svenskarna skryta med att säga att "Sverige vill ha kapitalismen – utan kapitalister".

Skandal hjälpte socialdemokraterna

Det var den stora Kreugerskandalen som hjälpte socialdemokraterna att vinna 1932 års val. Skandalens verkliga orsaker hölls sedan hemligstämplade av regeringen under 68 år (förf. anm.). Sedan dess har socialdemokraterna dominerat den politiska arenan i Sverige. Många historiker har skrivit ut den borgerliga epoken nästan helt försvann i Sverige 1932 när socialdemokraterna kom till makten.

Det var också kollapsen av Ivar Kreugers tändsticksimperium som gjorde att hela det svenska industrisamhället omorganiserades. Den dåvarande svenska bankinspektionen hade med rätta reagerat över att bankerna ägde stora aktieposter i storbolag till vilka de också beviljade lån.

Dåvarande Skandinaviska Banken hade beviljat närmare 40 procent av sina lån till bolag inom Kreugergruppen. Handelsbanken hade också stora utestående fordringar. Det var således Kreugerkraschen som gjorde det möjligt för familjen Wallenberg att skaffa ännu mer aktier i Kreugerkoncernen och därigenom väsentligt utöka sin ekonomiska makt. Wallenbergarna kunde på så sätt utöka sitt aktieinnehav i bland annat SKF, L M Ericsson och Svenska Tändsticksaktiebolaget. Saltsjöbadsavtalet som tillkom mellan

Edelfeldt ger den udda kärleken ord

Kärlek är ett tacksamt litterärt ämne, men också något av det svåraste som finns att skildra. Men Inger Edelfeldt har inte tvekat att försöka fånga kärlekens skiftande väsen och dess olika uttrycksformer.

Kärlek och drömmar om närhet och den eviga strävan efter bekräftelse, detta att verkligen bli sedd som människa – parat med föreställningen om den exaktiska och allt annat uppslukande sexualiteten – är inte det i dag den innersta strävan i många liv? Ändå är kärleken ett tveeggat svärd som kan förnä och skänka oss den mest jublande och himlastormande befrielse och glädje, men som också kan sarga själen, plåga och martera varenda nervtråd i våra arma kroppar.

KÄRLEK ÄR FÖRVISSO ett litterärt tacksamt ämne, men också något av det svåraste som finns att skildra med äkthet och bärande trovärdighet. Men Inger Edelfeldt har

Novellsamling

Riktig kärlek
Inger Edelfeldt
Norstedts, 2001

inte tvekat att försöka fånga kärlekens skiftande väsen och dess olika uttrycksformer i novellsamlingen *Riktig kärlek* som just kommit ut. Den består av tolv noveller som på olika sätt belyser besatthet, perverterade böjelser, havererade förhållanden, tillkortakommanden och djup vardagligt tillfredsställelse.

Det har – av naturliga skäl – mest varit det udda, det smått eller helt avvikande, som främst lockat fram Inger Edelfeldt lust och nyfikenhet. Där finns de två tjocka väninnorna som är som klivna ur en film av Federico Fellini eller en tavla av Fernando Botero som oväntat möter en ung och uppvaktande adonis, en gift och helt vanligt grå liten svensk man som egentli-

Inger Edelfeldt fångar känslor.

gen är pedofil och som när lusten blir övermäktigt åker till Estland för att få tillfälle att leva ut sin dunkla drift, en knarkarhora som extraknacker utan hennes hallicks vetenskap och de förödande konsekvenserna.

Det är i detta sexualitetens och samlivets skymningslandskap som merparten av novellerna rör sig. Men det är inte det perverterade eller sjukliga som står i fokus, snarare förmår Inger Edelfeldt att visa

hur det vi kallar det normala inte är en användbar mall när kärlekslivet skildras. Det udda och annorlunda är kanske det normala; det avvikande bildar måhända norm i sängkammaren? Det är svårt att säga.

"DEN ENSAMMA" är den i särklass starkaste och mest gripande av novellerna i Inger Edelfeldts nya samling. Men den är även – paradoxalt nog – den mest traditionella både vad gäller berättarteknik och innehåll.

En kvinna, Julia, hinns mitt i livet med barn och man plötsligt upp av Den ensamma som fortfarande bor inom henne. Hon vill återknyta bekantskapen med denna numera förträngda del av henne själv. På impuls hyr Julia en stuga när mannen och barnen åker till hans föräldrar i Skottland. Snart möter hon där isolerad i havsbundet sig själv, precis som den store Goethe en gång gjorde på ålderns höst – åtminstone om vi får tro hans livstreckare Eckermann.

Novellen "Den ensamma" de-

monstrerar en längtan till ensamhetens exklusiva tillvaro, där tankarna och fallen får ströva fritt, men det är även en bild av Julias barndoms alla trauman och tillkortakommanden. Den lilla flickan – den ensamma och olyckliga – lever fortfarande inuti henne. Och det är först i det öppna mötet med sig själv som människan kan bli hel och fullt ut levande, tycks Inger Edelfeldt vilja säga.

Riktig kärlek är Inger Edelfeldts fjärde novellsamling. Den när inte riktigt upp till samma höjder som den mästerliga *Den förunderliga kameleonen* som kom för sex år sedan. Men återigen visar Inger Edelfeldt att hon är en av världens alla yppersta noveller. Den precisa och sparsmakade stilen, där varje ord nogsamt vägts på väg, och hennes sällsynta skarpsinnighet i porträtteringen av de dunkla drivkrafter som tickar längst inne i varje människa gör sammantaget Inger Edelfeldt till en av de stora skildrarna av vår egen mörka tid.

CRISTER ENANDER